

Розроблена система моніторингу повинна коригуватися при зміні цілей і системи показників поточних та оперативних планів.

Висновки. Отже, виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що запровадження на підприємстві системи аналізу та контролю, а також використовуючи увесь наявний потенціал, кваліфікований персонал та нові ідеї дозволять суттєво підвищити ефективність усього процесу управління банком. Вагоме значення мають при цьому планування та прогнозування, які дають змогу передбачити приблизні результати проведення тих чи інших перетворень.

1. Васюренко О. В. Банківські операції : навчальний посібник / О. В. Васюренко. – К. : Т-во “Знання”, КОО, 2006. – 246 с.
2. Комарницька Р. Кредитна політика банків України та шляхи її вдосконалення / Р. Комарницька // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. – 2006. – Вип. 54. – С. 16–21.
3. Пшик Б. Напрями діяльності українських банків у сфері корпоративного фінансування / Б. Пшик // Вісник НБУ. – 2005. – № 7. – С. 40–44.
4. Рисін В. В. Трансформаційна функція банків у процесі реалізації їх ресурсної політики / В. В. Рисін // Регіональна економіка. – 2008. – № 1. – С. 139–146.

Рецензенти:

Збарський В.К. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри аграрної економіки НУБіП України;

Мартиненко В.П. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів НУБіП України.

УДК 330.131.7: 336.71/.77

ББК 65.26

Бурий К.П.

СКОРИНГОВІ СИСТЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВИМ РИЗИКАМ БАНКІВ ПРИ КРЕДИТУВАННІ

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Кабінет Міністрів України,
кафедра фінансів,
03041, м. Київ,
вул. Героїв Оборони, 11,
навчальний корпус № 10,
тел.: +380445278550,
e-mail: Martynenko@nauu.kiev.ua

Анотація. У статті проаналізовані підходи до розуміння необхідності використання скорингових систем у практиці банківського кредитування і запропоновані рекомендації українським фінансовим установам щодо мінімізації фінансових ризиків шляхом використання таких систем.

Ключові слова: кредитний скоринг, скорингова система.

Annotation. This article analyzed approaches to understanding the necessity of using the scoring systems in the practice of bank crediting and offered recommendations to the Ukrainian financial institutions for minimization of financial risks through these systems.

Key words: credit scoring, scoring system.

Вступ. Унаслідок активного економічного розвитку України перед банківськими установами постала нагальна потреба у використанні ефективних систем ризик-мене-

джменту. Особливо гостро це питання стоїть у сфері кредитування, адже, як показала світова фінансова криза 2008-го року, багато міжнародних і більшість українських банків були не готові до таких економічних потрясінь, що призвели до негативних, а іноді й катастрофічних наслідків їх діяльності. На жаль, не завжди в банках налагоджена ефективно-діюча система ризик-менеджменту, дія якої дозволяє банківським установам працювати з мінімальними втратами й максимальними прибутками з оптимального кредитного портфеля.

Вивчення проблем кредитування і кредитного скорингу, зокрема, знайшли відображення в роботах таких українських і закордонних учених, як: О.І.Барановський, О.П.Бондар, В.М.Геєць, В.Г.Першин, Д.Велдон, А.Філдерс, Д.Мок та інші. Проте, на нашу думку, питання імплементації і використання скорингових систем українськими банками при роздрібному кредитуванні недостатньо висвітлені й вимагають більш глибокого вивчення з урахуванням національних особливостей банківської діяльності в Україні.

Постановка завдання. Аналіз міжнародної практики використання скорингових систем банками у сфері кредитування дозволить надати рекомендації доцільності їх розвитку та впровадження українськими банківськими установами.

Результати. Процес кредитування за своєю суттю вимагає проведення аналізу фінансових ризиків невиконання позичальником узятих на себе зобов'язань, тобто неповернення, невчасного повернення або повернення не в повному обсязі кредитних коштів. Історично такий аналіз кредитоспроможності позичальника проводився індивідуально й досить суб'єктивно – це так званий метод експертних оцінок, який має багато недоліків при масовому кредитуванні: поверхнева оцінка кредитоспроможності позичальника, низька швидкість видачі кредитів, недосконалість централізованої статистики щодо виданих кредитів і, як наслідок, потенційно високі фінансові ризики операцій кредитування.

Зважаючи на вищенаведені слабкі сторони методу суб'єктивного аналізу фінансових ризиків, після Другої світової війни в розвинених країнах з початком активного розвитку роздрібного кредитування почали формуватися підходи до автоматизації оцінювання потенційних позичальників на основі експертних припущень до поведінки клієнтів і статистичних даних за минулі періоди.

Такі системи оцінки кредитоспроможності особи, рівня її фінансових ризиків на основі аналізу різноманітних характеристик її життя і діяльності дістали назву скорингових систем або систем кредитного скорингу (від англ. scoring – бальна оцінка).

Як правило, системи скорингової оцінки використовуються в споживчому експрес-кредитуванні фізичних осіб на невеликі суми, при якому клієнтові для отримання кредиту необхідно надати інформацію, яка буде оцінена за бальною шкалою відповідно до алгоритмів обробки введених у систему даних. За результатами такої оцінки система надає рейтингову оцінку фінансових ризиків клієнта, згідно з якою банк приймає рішення про видачу, зміни умов видачі або не видачу кредиту.

Слід зауважити, що принцип роботи скорингової системи може використовуватися банками для аналізу платоспроможності клієнтів при оформленні всіх типів кредитних договорів (іпотечних, авто і т. д.). Але при цьому аналіз рівня фінансових ризиків клієнтів має бути проведений на більш глибокому рівні, пропорційно до розміру потенційних втрат.

Дані для скорингових систем виходять з імовірностей повернень кредитів окремими групами позичальників, отриманими з аналізу кредитних історій тисяч людей. Використання кредитного скорингу як оцінки кредитоспроможності потенційного позичальника дозволяють підвищити ефективність систем роздрібного кредитування, зокрема:

- знизити вимоги до кваліфікації кредитних експертів;
- збільшити швидкість видачі кредитів (до 5 хв);

- відсіяти потенційних шахраїв і несумлінних клієнтів;
- залучити нових клієнтів завдяки здешевленню кредитів;
- знизити обсяги фінансових резервів під кредитні операції;
- покращити якість кредитного портфеля банку.

Щодо суті роботи скорингової системи, то її основною метою є прогнозування вірогідності повного виконання позичальником своїх кредитних зобов'язань. З іншого боку, кредитний скоринг спрямований на оцінку потенційного рівня фінансових ризиків щодо кожного кредиту для оптимізації кредитного портфеля з доходності й ризиковості, відповідно до внутрішньої кредитної політики банку.

Для оцінки кредитоспроможності позичальника за допомогою скорингової системи необхідно проаналізувати інформацію про клієнта, його соціальний та фінансовий стан. Такі дані позичальник зображає у вигляді заповненої анкети або висловлює у вигляді усних відповідей. Досить важливим додатковим етапом у процесі розгляду кредитної заявки в українських реаліях є верифікація наданої клієнтом інформації.

Кожному з факторів оцінки кредитоспроможності позичальника відповідає бальна оцінка. У результаті розрахунку суми всіх оцінок скорингова система подає фінальний бал надійності позичальника, який, як правило, є вирішальним при прийнятті кредитного рішення. У світовій практиці історично використовують 1 000-бальне оцінювання. Відповідно, позичальник має тим більше шансів на отримання кредиту, чим більше балів він отримує в скоринговій системі. Кожний банк індивідуально встановлює прийнятні мінімуми балів для різних груп клієнтів (переважно це 500–700 балів), що також залежить від кредитної політики банківської установи: агресивної – високоризикової або помірної – низькоризикової.

Щодо внутрішньої організації скорингової системи, то схематично її функціонування можна зобразити таким чином (рис. 1).

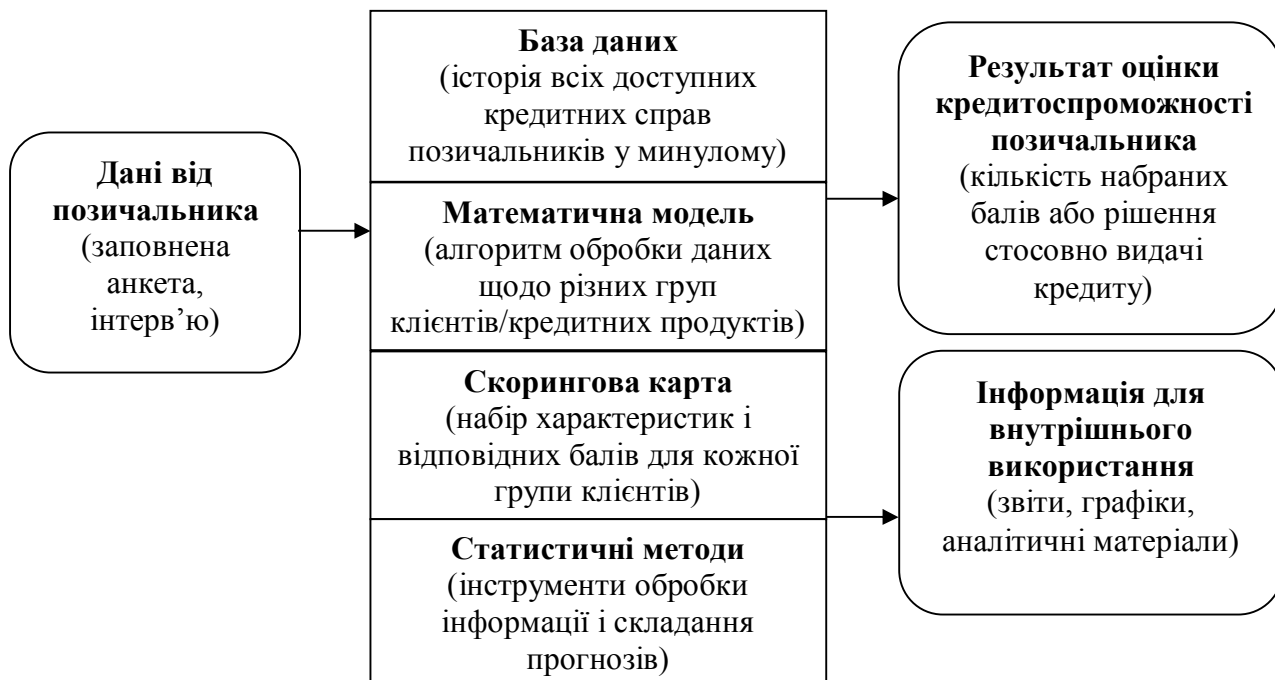


Рис. 1. Організаційна модель скорингової системи

У структурі модулів конкретної скорингової системи можливі варіації, зокрема, використання так званих "стоп-факторів", "чорних списків" та інших блокуючих характеристик, які обмежують можливість отримання кредиту окремим позичальником.

Результатом оцінки кредитоспроможності позичальника має бути позитивне або негативне рішення щодо видачі кредиту, а також зміна стандартних умов видачі кредиту (наприклад, зменшення суми кредиту при високому, але прийнятному для банку рівні ризику). Крім того, кредитний скоринг може оцінювати рівень фінансових ризиків, тобто ймовірність неповернення конкретного кредиту. За даними Національного банку України, рівень простроченої заборгованості з виданих кредитів на 01.10.2011 р. становив 10% [3], за неофіційними даними – у декілька разів більше.

Необхідною умовою функціонування скорингової системи є наявність бази даних кредитних справ за минулі періоди, тобто тієї основи, з якою порівнюється кожний новий позичальник банку. Практика показує, що для формування такої аналітичної бази (тисячі кредитних справ) може знадобитися декілька років, залежно від кредитної активності банку (у разі, якщо банк використовує лише власні джерела інформації). Проте у світовій банківській практиці досить часто застосовується інформація із зовнішніх джерел, як правило, це так звані “бюро кредитних історій”, які містять дані про кредитні справи багатьох осіб. Щодо обміну інформацією про позичальників між банками, як альтернативі централізованим незалежним структурам, то, як показує практика, вітчизняні фінансові установи намагаються не розкривати дані про своїх клієнтів. Тому можемо говорити про проблему недосконалої бази даних про позичальників в українських банках.

Стосовно практичної реалізації системи кредитного скорингу в банку, то існує два альтернативних рішення:

- розробка скорингу всередині банку – це найбільш популярна реалізація в українських банках, переважно така система створюється засобами Microsoft Excel. Звісно, вона обмежується мінімальним функціоналом, незначними можливостями, рядом незручностей для користування;
- розробка скорингу спеціалізованою компанією – такий варіант реалізації більш поширений у банках розвинених країн. Мова йде про створення повноцінної системи оцінки фінансових ризиків, їх аналізу, побудови статистичних звітів, відображення трендів шляхом використання засобів математичного й статистичного апарату, методів глибокого аналізу даних, зокрема, лінійну та логістичну регресії, нейронні мережі, генетичний алгоритм, дерева рішень та інших інструментів “data mining”.

Світова практика ризик-менеджменту довела переваги використання потужних систем кредитного скорингу, які характеризуються такими сильними сторонами, як гнучкість, легка інтеграція з іншими банківськими системами, масштабність, продуктивність, широкі можливості підсистеми аналітичної звітності.

Слід зауважити, що, з іншого боку, вартість запуску сучасної системи скорингу може становити десятки й сотні тисяч доларів США. Найбільш відомими розробниками таких систем є західні компанії – SAS, EGAR, Experian, KXEN, а також компанії країн СНД – BNS, Basegroup Labs, Scorto [1]. Як показує практика використання цих систем банками країн СНД, саме локальні розробки є більш адаптованими до особливостей роздрібного кредитування в пострадянських країнах. Незважаючи на високу складність і вартість упровадження подібних систем, їх використання має оптимізувати кредитний портфель банку шляхом зменшення частки “проблемних” кредитів і зростання обсягів кредитування. Тому додаткові прибутки, отримані завдяки введенню системи кредитного скорингу, мають покрити затрати на її імплементацію за декілька років.

Висновки. Отже, у результаті аналізу необхідності використання систем кредитного скорингу українськими банками при роздрібному кредитуванні нами було запропоновано рекомендації, які базуються на вивченні світового досвіду для ґрунтового підходу до реалізації подібних систем на якісному рівні. Зокрема, можемо виділити такі:

- відповідально підійти до вибору й реалізації системи кредитного скорингу залежно від потреб і можливостей банку;
- максимально автоматизувати процес прийняття рішень щодо видачі роздрібних кредитів фізичним особам;
- звернути увагу на розробки інструментів кредитного скорингу пострадянських компаній, які більше пристосовані до специфіки українського банківського сектора;
- приймати рішення стосовно використання скорингових систем у перспективі на основі аналізу тенденцій розвитку кредитного ринку;
- намагатися досягти поставлених цілей щодо мінімізації проблемних кредитів при максимізації загального обсягу кредитування.

Отже, упровадження й активне використання потужних систем кредитного скорингу дозволить вирішити ряд проблем у сфері кредитування, покращити якість кредитних портфелів українських банків і знизити рівні фінансових ризиків.

Такий підхід до оптимізації систем ризик-менеджменту банків може бути використаний ними для практичної імплементації сучасних систем кредитного скорингу.

1. Банковское кредитование. Скоринговые системы как компонент риск-менеджмента [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nnov.sobinbank.ru/ru/about_bank/news_bank_new/news_bank/27710/.
2. Комплексное скоринговое решение [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.basegroup.ru>.
3. Прострочена заборгованість за кредитами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

Рецензенти:

Мартиненко В.П. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Жук Н.Л. – кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник ННЦ “Інститут аграрної економіки” НААН.